

Onsdagen den 23 Februari 1870.

Kammaren sammanträdde kl. 1 e. m.

Justerades tre protokollsutdrag för den 19 och protokollet för den 12 dennes.

Upplästes ett af Herr Stålhammar ingifvet Memorial af följande lydelse:

Undertecknad anhåller vördsamt om 3 veckors ledighet från riksdagsgörömalen, beräknadt från den 26 Februari.

Denna anhållan bifölls.

Herr Kuylentjerna hade inlemnadt ett Memorial, som nu upplästes och lydde sålunda:

Härmed får jag vördsamt anhålla om tillstånd att, uti kommunala samt egna angelägenheter, aflägsna mig från Riksdagen nitton dagar, räknadt från och med den 26 dennes.

Jemväl härtill lemnade Kammaren sitt samtycke.

Upplästes och godkändes Riksdagens Kanslis förslag till Riksdagens underdåniga skrifvelse, N:o 2, angående verkställd omröstning öfver Högsta Domstolens ledamöter.

Upplästes två protokoll af följande innehåll:

År 1870 den 19 Februari sammanträdde Kamrarnes Valmän för att utse Riksdagens Justitie-ombudsman, och befunnos, efter valsedlarnes öppnande, rösterna hafva utfallit sålunda:

Förutvarande Justitie-Ombudsmannen Herr Advokat-	
fiskalen Nils August Fröman	45 röster,
Herr Under-Ståthållaren Ferdinand Olof Schager	3 ”

till följd hvaraf Advokatfiskalen Fröman blifvit till Riksdagens Justitie-ombudsman utsedd. Som ofvan

J. W. Sprengtporten.

J. O. Leffler.

Fr. Brummer.

J. F. Tranchell.

År 1870 den 19 Februari sammanträdde Kamrarnes Valmän för att utse den man, som skall efterträda Riksdagens Justitie-Ombudsman, i fall han, innan nästa lagtima Riksdag anställt nytt val af Justitie-Ombudsman, skulle med döden afgå, samt utöfva embetet under den tid Justitie-Ombudsmannen kan vara af svår sjukdom eller annat laga förfall derifrån hindrad; och befunnos, efter valsedlarnes öppnande, dervid två valsedlar förklarades ogiltiga, rösterna hafva utfallit sålunda:

Herr Revisions-sekreteraren Claes Albert Lindhagen 40 röster,

„ Under-ståthållaren Ferdinand Olof Schager . . . 5 „

„ Advokatfiskalen Ture Arvid Billbergh 1 „

till följd hvaraf Revisions-sekreteraren Lindhagen blifvit till Riksdagens Justitie-Ombudsmans suppleant utsedd. Som ofvan

J. W. Sprengtporten.

J. O. Leffler.

Fr. Brummer.

J. F. Tranchell.

Herr Grefven och Talmannen hemställde, att dessa protokoll skulle läggas till handlingarne samt Riksdagens Kanslideputerade underrättas om deras innehåll och anmodas låta uppsätta samt till Kamrarne ingifva förslag till såväl förordnanden för de valde som ock underdånig skrifvelse om valen till Kongl. Maj:t; hvilket bifölls.

Föredrogs och hänvisades till Stats-Utskottet Kongl. Maj:ts den 19 dennes bordlagda nådiga Proposition i fråga om anläggning af en jernvägsstation vid Arlöf mellan Malmö och Åkarps stationer å Södra stambanan.

Föredrogs Kongl. Maj:ts den 19 dennes bordlagda nådiga Proposition i fråga om fortsatt utgifvande af teknisk-ekonomisk beskrifning öfver Statens Jernvägar.

Hr Rydqvist: Då Stats-Utskottet vid 1862—1863 årens riksdag afgaf sitt Betänkande rörande jernvägarne, fästade Utskottet Rikets Ständers uppmärksamhet på vigten deraf, att de tekniska och ekonomiska detaljerna af de redan utförda stambane-arbetena blefve fullständigt beskrifna och offentliggjorda i ett deröfver affattadt, med behöfliga planscher försedt vetenskapligt verk, samt föreslog derefter aflåtande af underdånig skrifvelse med anhållan, det Kongl. Maj:t måtte låta utarbete och genom trycket utgifva en teknisk-ekonomisk beskrifning öfver de för Statens räkning utförda jernvägsbyggnader, för hvilket ändamål till Kongl. Maj:ts nådiga disposition borde anvisas ett förslagsanslag till kostnadernas bestridande af 10,000 Rdr, att i mån af behof utbetalas.

Enligt detta förslag var den i fråga ställda teknisk-ekonomiska beskrifningen *hufvudsak*, de för densamma behöfliga planschernast

mera *bisak*, som dessa sednare icke ens omnämndes vid formulerandet af förslaget till den underdåniga skrifvelse, som borde till Kongl. Maj:t aflätas. Att Utskottet sett frågan från den synpunkten framgår än mera tydligt deraf, att de år 1863 redan utförda stambanearbetena utgjordes ej mindre af Vestra stambanan, med utgreningar till Örebro, än äfven af linierna Falköping-Jönköping samt Malmö—Alfvesta på Södra stambanan, hvadan, om meningens varit att uppgöra och öfverlemna åt offentligheten ett stort planschverk, med dertill hörande beskrifning öfver dessa byggnadsarbeten, Utskottet naturligtvis föreslagit 70 å 80,000 R:dr i stället för 10,000 R:dr till förslagsanslag för kostnadernas bestridande, då åter, efter all sannolikhet, frågan hos Rikets Ständer icke vunnit något afseende. Nu deremot biföllo Rikets Ständer det ifrågavarande förslaget, underdånig skrifvelse i ämnet afläts till Kongl. Maj:t den 19 September 1863, och en hvar Svensk, som intresserade sig för våra stats-jernvägar, glädde sig åt hoppet att äntligen, sedan trafik på dessa vägar egt rum från år 1858, få se och göra närmare bekantskap med sådana teknisk-ekonomiska beskrifningar af de dyrbara anläggningarne, som i andra länder utgifvits tid efter annan från början af jernvägsbyggnadernas anläggning.

Nära 2 år derefter, eller den 26 Juli 1865, inkom jernvägsbyggnadsstyrelsen, efter derom erhållen nådig befallning, till Kongl. Maj:t med yttrande och förslag rörande de hufvudgrunder, enligt hvilka det i fråga varande arbetet borde uppställas, äfvensom om de kostnader, hvilka styrelsen ansåg blifva för ändamålet erforderliga. I detta utlåtande meddelades, att cirka 80 planscher skulle erfordras för Vestra stambanan, med utgreningar till Örebro, hvaraf 16 för den rörliga materielen: att den teknisk-ekonomiska beskrifningen, som borde åtfölja plancherne, för att utgöra ett för sig helt vetenskapligt verk öfver de utförda stambanorna, skulle innefatta en fullständig, till planscherna hänvisande beskrifning öfver de utförda jernvägsarbetenas alla tekniska delar med mera, samt att dessutom en karta öfver landet, hvarå såväl stambanornas riktning och alla trafikstationernas namn och lägen, som landets öfriga kommunikationsanstalter funnes utsatta, borde för fullständighetens skull åtfölja sista delen af ifrågavarande verk; äfvensom slutligen, hvad beträffade kostnaden för detta verks utgifvande, att denna för en upplaga af 1000 exemplar blefve R:dr 44,950, eller 44 R:dr 25 öre för hvarje, men för 1,500 exemplar R:dr 51,663, eller 34 R:dr 44 öre för hvarje, men att genom försäljning af t. ex. 500 exemplar å 30 R:dr. eller af ett något större antal efter 25 R:dr skulle 15,000 R:dr kunna återbekommas på förslaget. Kostnaden åter för ett dylikt verk öfver de andra stambanorna borde, af flera uppgifna anledningar, blifva betydligt mindre.

Jemlikt detta betänkande skulle således utgifvandet af ett planschverk rörande våra stambanor blifva *hufvudsaken*, den teknisk-ekonomiska beskrifningen åter en *bisak*, "som borde åtfölja planscherna", förhållandet alltså omvänt mot det i Rikets Ständers skrifvelse af år 1863 afsedda, kostnaden för utförande allenast af den delen utaf arbetet, som afsåg Vestra stambanan med grenbanan till Örebro, blifva mer än 5 gånger större än hela det beviljade förslagsanslaget.

I Kongl. Brevet den 22 Augusti 1865 gillades till alla delar hvad jernvägsbyggnadsstyrelsen sålunda föreslagit, bestämdes upplagans storlek till 1,500 exemplar och anvisades styrelsen, att, i mån af behof, i Riksgäldskontoret lyfta de för ändamålet erforderliga medel; om hvilket sistnämnda förhållande nådigt Bref samma dag afläts till Fullmäktige i Riksgäldskontoret. På ett förslagsanslag af 100,000 R:dr anvisades således till en början 51,663 R:dr.

Vidare inhemtas af Kongl. Maj:ts nu föredragna nådiga Proposition, det jernvägsbyggnadsstyrelsen i underdånighet anmält: att det ifrågavarande vetenskapliga arbetet så fortskridit, att såväl alla planscherne till Vestra stambanan med utgreningen till Örebro, tillsammans 63 stycken, som ock de angående den rörliga materien, hvilka utgjorde 15 stycken, blifvit, jemte särskilda titelblad till båda afdelningarne, färdigtryckta i 1,500 exemplar: att den för detta planschverk beräknade kostnad öfverskridits allenast med 707 R:dr och således i verkligheten uppgått till 52,370 R:dr, motsvarande 34 R:dr 91 öre för hvarje exemplar: att, enligt styrelsens förmenande, det ifrågavarande planschverket borde fortsättas och omfatta såväl den redan fullbordade Södra stambanan, som de påbörjade Nordvestra. Norra och Östra stambanorna, jemte sammanbindningsbanan genom Stockholm, hvartill erfordrades 100 planscher: att kostnaden härför, jemte tillhörande beskrifning och plankarta, skulle uppgå till allenast omkring 50,000 R:dr. hvilken utgift borde af jernvägsbyggnadsmedlen bestridas; äfvensom slutligen, att den teknisk-ekonomiska beskrifningen, med tillhörande plankarta, borde i ett sammanhang omfatta alla de fullbordade eller påbörjade stambanorna.

Med anledning af denna jernvägs-styrelsens framställning meddelade Kongl. Maj:t i Nådigt Bref den 17 September 1869 bestämmelser angående försäljningspriset och dispositionen af det färdiga planschverket: förordnade om fortsatt utgifvande deraf, dock tills vidare endast hvad anginge Södra stambanan, äfvensom derom, att beskrifningen eller texten borde för hvarje bana afslutas och, så vidt ske kunde, samtidigt med planschverket utkomma, samt förklarade derjemte, att de för arbetets fortsättning erforderliga kostnader, fingo, efter vissa uppgifna afdrag, utgå af det för arbetets utförande anvisade förslagsanslag; hvarefter i den nu föredragne nådiga Propositionen af den 11 Februari 1870 Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att medgifva, det kostnaden för planschverkets fortsättande hvad angår Nordvestra, Norra, Östra och Sammanbindningsbanorna må utgå af jernvägsbyggnadsmedlen, samt den vid försäljningen uppkommande behållning användas till återbetalning af hvad å det på Riksgäldskontoret anvisade förslagsanslag kan finnas utestående.

Detta är nu i korthet historiken intill denna stund öfver frågan om utgifvandet af en teknisk-ekonomisk beskrifning rörande Sveriges stambanor, och resultatet det, att då 1863 års Rikets Ständer ansågo sig kunna vinna det hufvudsyfte, som afsågs, med ett förslagsanslag af 10,000 rdr, har vid verkställigheten hufvudsyftet blifvit ett helt annat, för hvars fullständiga uppnående Statsverket skulle få tillsläppa mer än tio gånger detta belopp.

Hvad nu beträffar det redan färdiga planschverket öfver Vestra

stambanan, med utgreningen till Örebro, så är detta ännu icke i bokhandeln tillgängligt; hvartill skälet sannolikt torde vara, att man icke velat trycka om titelbladen, som hafva nedannämnde kontext:

“Teknisk-Ekonomisk beskrifning öfver Svenska Statens Jernvägs-byggnader, 1. Vestra Stambanan, Stockholm—Göteborg, med utgrening till Örebro“, och således för närvarande ej gerna kan låta försälja ett arbete, af den beskaffenheten, att just hvad titelbladet utlofvar icke finnes att tillgå. Emellertid har jag beredt mig tillfälle att få se detta planschverk, hvilket, såsom här ofvan nämnts, utgöres af tillsammans 78 blad under tvänne afdelningar.

Då jag ej eger de insigter, som erfordras för att fälla ett om-döme öfver detta verks utförande, kan jag ej tillåta mig att derom afgifva något yttrande; hvaremot jag håller mig förvissad om, att detsamma i tillförlitlighet och fullständighet samt i grafiskt hänseende lemnar ingenting öfrigt att önska. Nyttan och gagnet för vårt land af ett sådant verk, hvilket fullfärdigt skulle komma att utgöras af cirka 178 blad och kosta cirka 100,000 rdr, anser jag åter vara i högsta grad problematiska. Den första, stora afdelningen af detta arbete, eller den som lemnar en öfversigt af jernvägens profiler, kan väl i egentlig mening icke intressera andra att studera och begrunda, än det fåtal civilingenjörer i vårt land, som befatta sig med jernvägs-byggnader, och äfven för dem torde det blifva rätt kämbart att in-köpa ett så dyrbart verk. En hvar, som det önskar, kan ju i veder-börande embetsverk få se och äfven afrita, efter originalteckningarne, den eller de profiler, som för honom kunna vara af vigt att lära känna. Det är då mindre troligt att många, till och med af fack-männen, skola vilja offra en icke obetydlig summa penningar för att tillköpa sig det digra planschverket. Afsättning derpå i utlandet torde än mindre kunna påräknas. Otaliga jernvägsbyggnader äro nästan öfver allt derstädes sedan 40 år utförda eller ännu under an-läggning, och af de Svenska vägarnes byggnad lærer föga, om ens något nytt, förtjent af allmänna uppmärksamhet, kunna inhemtas. Hvad är väl våra tunnlar, viadukter, brobyggnader m. m., — till och med Sammanbindningsbanan, — i jemförelse med likartade arbeten i flera andra länder? Alltså blir, efter mitt förmenande, afsättningen på detta dyrbara planschverk högst obetydlig i utlandet, möjligen icke ens motsvarande kostnaden för utsändningen; ty besinnas måste, att, då här i landet bokhandelsprovisionen m. m. uppgår till 26 procent af försäljningspriset, blir afdraget vida större när försändning sker till utlandet, ensamt transportkostnaderna fram och åter, om exem-plaren måste återtagas, ingalunda obetydliga. Såsom skänker eller gengäfvor för redan från utlandet bekomna dylika arbeten synes mig åter exemplar af det nu utkomna verket, som kostat Staten öfver 50,000 rdr, vara på en gång passande och tillfyllestgörande.

Afsigten och ändamålet med utarbetandet och utgifningen af den andra afdelningen, eller den som rörer materielen, bekänner jag mig ej kunna fatta. Här får man afbildningar af lokomotiv, person- och godsvagnar af diverse slag, vändskifvor, vattenutkastare m. m. Men, så vidt känt är, har i Sverige ingenting nytt i den vägen upptäckts och blifvit användt vid våra stambanor, åtminstone ingenting som

kunnat

kunnat ådraga sig någon allmänare uppmärksamhet. Allt hvad här erbjudes torde således vara känt öfver allt, der jernvägar finnas. Hvem skall således draga nytta af plancherne i denna afdelning? Kanhända mekaniska verkstäder och fabriker för tillverkning af vagnar med mera? Men efter all sannolikhet ega dessa på sina ritkontor en vida fullständigare samling plancher rörande de effekter, med tillverkning hvaraf de sysselsätta sig, och blifva derföre troligen ej afnämare, om ej undantagsvis, af det dyra plancheverk, hvarom här är fråga.

Slutligen kan jag ej finna annat, än att, om kostnaderna för plancheverkets fortsatta utgifvande kommer att bestridas antingen af Riksgäldskontoret eller af jernvägsbyggnadsmedlen, blir saken densamma, utgiften för statsverket alldeles lika, då jag ej kan föreställa mig annat, än att, om Jernvägsbyggnadsstyrelsen befrias från all utgift för detta ändamål, skall bemälda styrelse på sjelfva byggnadsarbetet kunna använda det belopp, som nu ifrågasatts att af styrelsen bekostas.

Vid alla dessa förhållanden, då det i fråga varande plancheverket redan medfört en kostnad, som mer än 5 gånger öfverstiger det belopp, hvilket år 1863 ansågs erforderligt för utarbetande och utgifning genom trycket af det vetenskapliga arbete rörande de den tiden redan färdigbyggda stambanor, som Rikets dåvarande Ständer önskade måtte blifva utfördt; då både före och samtidigt med statsjernvägarne byggnad många enskilda jernbanor i vårt land blifvit utförda, af hvilka flera med samma dimensioner och ungefärligen samma materiel som statsbanornas, hvaraf påtagligen följer, att ett så beskaffadt plancheverk som det, hvarom här är fråga, icke kan anses vara för våra civilingenjörer behöfligt till framtida efterrättelse; då således besagda arbete, hvilket, med dertill hörande beskrifning och plankarta, skulle komma att kosta Statsverket 68 R:dr 24 öre för hvarje af de 1,500 exemplaren, efter all sannolikhet ej kan komma att vinna någon afsättning, ens värd att taga under öfvervägande, då fråga är om utgifter i helt af mer än 102,000 rdr; och då återgång till den primitiva planen af 1863 års Rikets Ständer, enligt hvilken den teknisk-ekonomiska beskrifningen utgjorde hufvudsak, illustrationerna bisak, hvaremot vid verkställigheten förhållandet blifvit alldeles omvänt, otvifvelaktigt skall komma att medföra en icke ringa besparing i utgifter för detta, redan allt för dyrbara arbete, men ändock medföra allt det väsendtliga gagn för landet, som med dess utgifvande varit afsedt; så hyser jag för min del den åsigten; att sedan, i enlighet med Kongl. Brevet den 17 September 1869, den delen af i fråga varande plancheverk, som rör södra stambanan, jemväl blifvit fullbordad, detta arbete bör anses vara afslutadt, samt att det vetenskapliga verket derefter bör bearbetas och utgifvas, hvad angår nordvestra, norra och östra stambanorna jemte sammanbindningsbanan, i öfverensstämmelse med 1863 års plan.

Jag anhåller vördsamt, att detta mitt anförande må få åtfölja remissen af den Kongl. Propositionen till Stats-Utskottet.

Öfverläggningen förklarades slutad och den Kongl. Propositionen jemte yttrandet hänvisades till Stats-Utskottet.

Föredrogos och hänvisades till Stats-Utskottet Kongl. Maj:ts den 19 dennes bordlagda nådiga Propositioner:

1:o angående anslag till slöjdskolan i Stockholm; och
 2:o angående upplåtelse under eganderätt af en till marknads- och kyrkostuguplats anslagen mark inom Lycksele socken af Westerbotens län.

Föredrogs Kongl. Maj:ts den 19 dennes bordlagda nådiga Proposition i fråga om kronohemmans samt åtskilliga andra kronolägenheter upplåtande under skattemannarätt utan särskild köpeskillings erläggande.

Grefve Mörner, Carl Göran: Såsom Kammar-kollegium och antagit, kan man visserligen medgifva, att det i Kongl. Maj:ts Proposition nu framlagda förslag icke kommer att för det allmänna medföra en uppoffring af den betydighet, att deri vore att söka ett skäl till afslag, men hos mig hafva uppstått andra betänkligheter emot förslaget, hvilka, efter mitt förmenande, böra tillerkännas stor vigt inom ett lagbundet samhälle. Det hufvudsakliga skälet för förändringen skulle vara, att derigenom vunnos enkelhet och reda i afseende å beskattningsväsendet, men olyckligtvis är detta förslag, liksom händelsen varit med åtskilliga andra förslag med enahanda syftning, belamradt med flera undantag, äfvensom åtskilliga svårigheter finnas med dess verkställande förknippade, hvilka vålla att den tid torde blifva ganska aflägsen, innan de förespeglade förmånerna af enkelhet och reda kunna vinnas. Den Kongl. Propositionen börjar med undantagen och jag vill därför äfven först vidröra dem. Kongl. Maj:t säger nemligen: att "Kongl. Maj:t anser någon förändring icke nu böra ega rum i hvad stadgadt är i fråga huruvida och under hvilka villkor skattemannarätt må vinnas till hemman och lägenheter, som af särskilda verk och inrättningar samt fromma stiftelser disponeras eller till de af Kollegium omförmälda nybyggen i de norra provinserna och ej heller till de i Kongl. Brevet den 1 Februari 1867 nämnda lägenheter å Elfsborgs till staden Göteborg numera upplätta kungsladugård." Det är ju en ej obetydlig rad af undantag, i afseende å hvilka kronokolumnen, som man vill få bort ur jordeboken, skulle kvarstå. Så kommer sjelfva förslaget huru omföringen från krono till skatte skall verkställas. I detta afseende föreslås, att alla återstående hemman och lägenheter, "*hvilkas åboar af Kongl. Maj:ts Befallningshafvande antagas* och hvilka enligt hittills gällande föreskrifter kunna emot till statsverket ingående afgift till skatte köpas," skola utan erläggande af sådan skatte-köpeskillning omföras till skatte, och att omföringen skall ske först efter behörig utredning angående innehafvarens besittningsrätt och när densamma funnits vara ostridig. Således skola alla de undersökningar kvarstå, som hittills äro föreskrifna för

vinnande af skatteköp, men det är just svårigheten att åstadkomma denna utredning, som, efter mitt förmenande, på de flesta ställen hindrat skatteköpen. Utredningen är nemligen ofta förenad med så mycken tidsutdrägt och så många omständigheter, att man slutligen tröttnar och låter bero vid hvad som är. Jag kan återropa egen erfarenhet i detta afseende. På den förteckning öfver kronohemman och lägenheter, som af vederbörande Konungens Befallningshafvande i Örebro län utfärdades, när rättigheten att bevilja skatteköp öfverflyttades från Kammar-kollegium till Konungens Befallningshafvande, fanns upptagen en liten lägenhet, för hvilken mina förfäder och sedermera jag årligen erlagt några öres skatt, men då fråga uppstod att lösa den till skatte, förklarades att åborätten icke vore visad. Dervid har det stadnat, ehuru skatteköpeskillingen för längesedan blifvit erlagd och i Kronans kassa influtit. Bevisning skulle visserligen kunna åstadkommas, men då detta skulle vara förenadt med mycket besvär, och till äfventyrs ej obetydliga kostnader, samt slutet kanske blefve att man finge lösa åtskilliga resolutioner med förelägganden än af ett, än af ett annat slag, så tröttnar man, helst när, såsom i förevarande fall, lägenheten är obefintlig; hemmanet, till hvilket den enligt jordeboken hör, har nemligen undergått först storskifte och sedan laga skifte, utan att man fått reda på den. Svårigheten ligger, som sagdt, just i att bevisa åborätten, och derföre föreställer jag mig att det måste komma att dröja ganska länge, innan den reda, man önskat åstadkomma, kan vinnas. Kongl. Maj:ts förslag är ett uppreparande af det utaf skatteförenklings-komitéen för öfver tjugu år sedan afgifna; förslaget vann då icke bifall, och sedan dess har, enligt hvad Kammar-kollegium upplyst, antalet kronohemman högst betydligt förminskats. Antalet, som år 1844 utgjorde 2,176, har nemligen nu nedgått till 442 hela mantal förutom lägenheter. Här af synes ju att Staten under dessa år haft den påräknade inkomsten af skatteköpeskillingar.

Sedan jag sålunda sökt visa, att utsigterna att få ett snart slut på den öfverklagade oredan icke äro så lätta att uppnås som man torde föreställa sig, anhåller jag att få taga sjelfva grundsatsen något i betraktande. De, som hittills varit innehafvare utaf kronohemman, hafva fått dessa förvandlade till skatte mot erläggande af en viss löseskillning; denna utgör endast värdet af sex års grundräntor och är således ganska ringa, hvilket ock Kammar-kollegium erkänt, då det säger att förmånerna af skatteköpen äro stora och köpeskillingen obetydlig, men då synes det mig att det egna intresset borde här af sporras att begagna sig af denna fördel att vinna mycket mot en ringa utgift. Hädanefter skulle emellertid kronoåboarne få dessa förmåner sig beviljade för ingenting. Det är detta sätt att skänka åt den ena hvad man låter betala sig för af den andre, som jag icke kan finna rättvist. Att smaken att få för intet ökas i samma mån möjligheten dertill underlättas, derpå utgör förhållandet med de Halländska kyrkohemmanen ett temligen talande exempel. Genom den för några år sedan utfärdade författning angående åt innehafvarne af dessa hemman tillerkänd rätt att skatteköpa dem, lemnades en sådan rätt icke blott åt dem, hvilka med åborätt voro deraf i besittning,

utan äfven åt arrendatorer, så att den, som kort inuan författningens utfärdande, möjligen våren förut, på grund af arrendekontrakt tillträdt brukningen af ett kyrkohemman mot vissa bestämda vilkor, sålunda fick rätt att blifva egare till detsamma. Börjar man att förfara på det nu föreslagna sättet med kronohemman, så kommer ordningen kanske, blott "för att vinna enkelhet i uppbördsväsendet", äfven till Kronans utarrenderade hemman och lägenheter. Jag kan icke gilla den nu beträdda vägen, men lika med Kongl. Maj:t anser jag reda i förvaltningen böra eftersträfvast, och detta torde kunna vinnas på ett lättare och enklare sätt, hvilket jag tillåter mig underställa Stats-Utskottets och Riksdagens bepröfvande. Jag tror nemligen att man, utan att träda nuvarande innehafvares af kronohemman rätt för nära, kunde bestämma en viss preskriptionstid, inom hvilken de skulle ega göra sina anspråk på skattelösen gällande. Denna tid skulle ej tilltagas alltför kort, så att öfverraskning ej måtte kunna sägas ega rum, men efter dess utgång skulle Staten ingripa och på auktion försälja alla hemman, hvilkas innehafvare icke begagnat sig af lösningsrätten. Af köpeskillingen skulle Staten dock endast behålla hvad som motsvarade den bestämda skattelöseskillingen, och öfverskottet skulle lemnas till den förre äboen. Denne finge derigenom ersättning för det arbete han nedlagt, och han kunde skydda sig för all förlust genom att sjelf inropa hemmanet. Skulle äboäret icke vara klar vid den tid, då försäljningen komme att försiggå, kunde tvisten om bättre rätt till öfverskottet sedermera utföras särskildt, utan att de eftersträfvade och genom förvandlingen till skattevunna förmånerna af reda och ordning i statsräkenskaperna derigenom uppehöllas. Tillika skulle jag vilja föreslå, att sådana lägenheter, i afseende på hvilka man numera hvarken kan få rätt på någon innehafvare eller på sjelfva lägenheten, måtte ur jordeböckerna afföras. Hvad jag nu anfört torde vid remissen af den Kongl. Propositionen få åtfölja densamma till Stats-Utskottet.

Herr Thyselius: Då den Kongl. Propositionen derom, att åt äboarne å kronohemman och lägenheter måtte beviljas skattemannarätt till dessa egendomar, utan att den därför nu stadgade skatteköpeskillning varder af dem erlagd, är föranledd af en underdånig framställning af Kammar-kollegium, uti hvilken framställning jag deltagit, och då af min granne till höger bifall derå blifvit bestridit, torde det, med hänseende jemväl dertill att den Kongl. Propositionen ännu icke är ibland Kammarens ledamöter utdelad, vara mig tillåtet att i korthet redogöra för skälen till denna framställning och i sammanhang dermed till besvarande upptaga de gjorda anmärkningarne.

Till en början anser jag mig då böra öppet förklara, att ändamålet med denna framställning ingalunda kunnat vara, att för kronoäboarne söka utverka den penningbesparing, som motsvaras af köpeskillingens belopp. Denna köpeskillning, hvilken i allmänhet väl icke uppgår till 1 procent af egendomens värde, är i betraktande, såväl af beloppet i och för sig sjelft, som af de förmåner, hvilka med skatterätten vinnas, så obetydlig, att hvarje äbo må utan tvekan och utan klagan underkasta sig denna utgift. På sätt i det underdåniga

utlålandet fullständigare utvecklas, har man deremot ansett den föreslagna åtgärden påkallad i ändamål att åstadkomma en större trygghet i besittningen, att verka en rättvisare arfsfördelning, att undanröjda en anledning till misstag om jordnaturen, hvilket ej så sällan egt rum och för enskilda vållat svåra, af dem icke förskylda förluster, men framför allt och hufvudsakligast har åtgärder funnits behöflig för att bringa reda och enkelhet i förvaltningen. Alla dessa förmaner skulle, enligt min åsigt, på det föreslagna sättet kunna vinnas, och detta utan att, så vidt jag förstår, någon uppoffring derigenom för Statens kassa förorsakas.

Uti det underdåniga utlålandet är uppgifvet, att Statens intrad för skatteköp, som af kronoåboer, blifvit verkställda, uppgått år 1865 till 4,936 R:dr 8 öre, år 1866 till 3,414 R:dr 75 öre och år 1867 till 2,958 R:dr 47 öre. Då denna inkomst såhunda visat sig vara i ett fortsatt nedgående, hvilket ock bör antagas blifva förhållandet, enär med hvarje år antalet af de hemman och lägenheter, som fortfarande äro föremål för skatteköp, aftaga, så uppställdes vidare den beräkning, att inkomsten för året 1869, under hvilket utlålandet afgafs, icke skulle uppgå till 2,000 R:dr. För detta år äro räknenskaperna naturligtvis ännu icke inkomna, men den upplysning är dock vunnin, att inkomsten redan år 1868 icke belöpt sig till sistnämnda summa, hvaraf man torde vara berättigad sluta att hvad år 1869 och ännu säkrare hvad under det nu löpande året inflyter, skall icke obetydligt sänka sig under 2,000 R:dr. — Det torde nu böra tillses, huruvida icke saknaden af denna inkomst skulle varda Kronans godtgjord genom minskning i utgifter eller ökade inkomster i annat hänseende. Alla hafva vi oss bekant, att länsstyrelserna åligga att utföva en närmare tillsyn öfver Kronans fasta egendom, och att, enligt allmänna lagens stadgande, syn och besigtning bör hvart tredje år hållas å kronohemmanen, hvarigenom icke allenast förorsakas den lägre kronobetjeningen besvär och tidspillan, utan ock Kronan en utgift till de nämndemän, som dervid biträda och hvilka enligt Kongl. Kungörelsen den 30 December 1863 äro till ersättning därför berättigade. Denna utgift blefve genom förändringen besparad. Men Staten eger att i stämpladt papper emotse vida större inkomster för hemmanet eller lägenheten, såsom skatte, än då det var krono. Åborättslägenheter ingå ej med något värde i bouppteckningar och höja således icke karteringen, deraf: transportafhandlingar derom beläggas med stämpladt papper endast till hälften emot köpeafhandlingar rörande fast egendom: fastebref utfärdas ej derå: in-teckningar få icke deri meddelas. Vid öfvervägande af allt detta är det alltså, såsom den förre talaren icke heller bestridt, antagligt att den föreslagna förändringen icke skulle komma att för Staten medföra förlust.

Jag öfvergår nu till de af förslaget förväntade fördelar. Att eganderrätt medförer än *större trygghet i besittningen* än åborätt lærer af ingen bestridas. Men äfven en *rättvisare arfsfördelning* vinnas genom förslaget antagande. I afseende på den största andelen af kronohemmanen gäller den regel, att äldste sonen eger företräde till besittningen. Han utesluter således de andra syskonen, och hemmanet har i detta hänseende ett tycke af fideikommissesegendom. Men derifrån skiljer sig kronojorden åter i så måtto, att åboen eger att sin

besittningsrätt på annan öfverlåta, äfven utom släkten och dervid betinga sig en lösningssumma, så hög, som någon vill därför gifva. Då nu åboen, utan annan kostnad, än utgifvande af den stadgade skatteköpeskillingen kan till jorden förvärfva full eganderätt, så är följden den, att löseskillingen i regeln blifver lika stor som köpeskillingen för ett skattehemman af lika godhet, med afdrag endast för den obetydliga skatteköpeskillingen. Nu kunna väl svskonen, om de mot öfverlåtelsen anställa klander, få densamma ogild förklarad, men likväl endast under det vilkor, att de till brodern utgifva den af honom betingade löseskillingens fulla belopp. Således kan, i strid mot författningarnes ursprungliga mening, som var att bibehålla kronohemmanen inom den gamla åbosläkten, dessa hemman, eller åtminstone deras fulla värde, af hvilken som helst, som af åboskapet blifver laglig innehafvare, afhändas denna släkt och göras honom enskildt till godo. Leder icke detta till en ojemn arfsfördelning? Och är icke vid timadt frånfälle fördelningen af skatteegendom mera rättvis? — Genom förslaget skulle ock *anledning till olycksbringande misstag om jordnaturen motverkas*. Antalet af de kronohemman, hvarpå innehafvaren erhållit uppbud och fasta, har åtminstone i vissa orter ej varit obetydligt, och Kammar-kollegium får allt emellanåt till afgörande åbotvister, uti hvilka den ene parten, till styrka för sin talan, har att uppvisa redan erhållet fastebref. När en lånesökande företer fastebref å den egendom han önskar belånad, jemte gravationsbevis, hvaraf skönjes att egendomen icke af äldre inteckning besväras, så torde de, som hafva penningar att utlåna, i allmänhet finna sig tillfredsställda. endast att, vid handlingarnes granskning, egendomen finnes ega ett temligen betydligt värde utöfver det sökta lånets belopp, och utan att någon tanke egnas åt angelägenheten att, till upplysning om pantens jordnatur, ett utdrag ur jordeboken anskaffas. Jag talar nu icke om större penningeinstitutioner, — de se sig nog före — utan om de, i synnerhet på landet bosatte, egarne af mindre kapital, som vilja göra sina besparingar fruktbarande. Men nu timar sig så, att galdenären aflider. att konkurs uppstår, att det upptäckes det hemmanet är af krononatur, att lagfart och fasta derå alltså obehörigen meddelats och att inteckningen är noll och af intet värde. Den fordringsegare, som trott sig hafva god säkerhet i fastigheten, får intet derutur, och äldste sonen eller ock barnen gemensamt taga jorden i besittning utan skyldighet att ansvara för fadrens skuld. Sådana händelser inträffa icke så sällan. En sådan lärer nyligen hafva timat. Bör icke anledning till dylikt undanrödjas, när det kan utan någon svårighet ske? — Man bör icke heller förbise att möjligheten af en sådan osäkerhet i sin mån försvagar fastighetskrediten. En betydande vinst, vunnen på lotteri, lockar många spelare: en förlust, gjord på förenämnda sätt, afskräcker mängden från utlemnande af lån mot inteckning. Slutligen har jag att begära uppmärksamhet åt den huvudsakliga fördelen af förslaget, den, vid hvilken det tillhört Kammar-kollegium att mest fästa sig, eller att *reda och enkelhet i förvaltningen* derigenom skulle i i hög grad befrämjas. — De olika slagen af kronohemman äro många, nemligen utom de i största antalet förekommande allmänna kronohemmanen, äfven stubbe- och röjsehrättshemman, sämje- och stadge-

hemman, bergsmanshemman, rusthåll och lotshemman. I afseende på successionsrätten skilja de sig från hvarandra i flera hänseenden. Till vissa går successionen endast i rätt nedstigande led, till de andra, efter olika bestämmelser, äfven till fjärmare släktingar. Till några har son företråde framför dotter, och den äldre framför den yngre, till andra hafva alla barnen lika rätt. De förmåner, som med äboskapet äro förenade, äro äfvenledes i någon olikhet med hvarandra. Tvister om äborätten anhängiggöras och fullföljas i olika ordning. Beträffande ett slag deraf, tillhör afdömandet odeladt och i alla instanser de allmänna domstolarne; i fråga om ett annat slag kronohemman skola tvisterna handläggas i vissa fall af domstol, i andra af administrativ myndighet; i afseende på ett tredje slag upptagas tvisterna af sistnämnda myndighet i de två lägre instanserna, men i den sista af Högsta Domstolen; och angående de öfriga slagen af kronohemman äro de föremål för administrationens bedömande, alla instanserna igenom. Jag tillåter mig fråga, kan det icke nu, efter två seklers förlopp, vara tid på att reda allt detta trassel och undanröjda all denna olikhet, som under nu förhanden varande förhållanden af ingen enda omständighet rättvisas? Reda och enkelhet vinnes bäst och lättast derigenom, att alla dessa hemman blifva skatte, i och hvarmed skiljaktigheterna falla undan och försvinna.

Jag har hört det inkast, att tilldelandet af skatterätt utan derför erlagd köpeskilling kunde väcka missnöje hos dem, hvilka mot utgifvandet af den nu stadgade betalningen förvärfvat denna rätt. Jag har dock svårt att tro derpå. Jag kan nemligen icke föreställa mig att missundsamheten kan gå så långt, att någon finner det svårt att grannen för intet vinner en rättighet, för hvilken man sjelf utgifvit endast några få riksdaler, men hvaraf man kanske redan i flera år skördat fördelar. Afseende, egnadt åt en så beskaffad känsla, skulle aflägsna tanken från hvarje för det hela nyttig förändring, hvaraf likväl den ena medborgaren syntes kunna hemta en fördel, en smula större, än den som tillfölle en annan. En dylik känsla har, enligt min uppfattning, ingen rätt att respekteras. — Det har ock blifvit anmärkt, att den nu ifrågavarande åtgärden skulle föranleda flera svårigheter vid utförandet, och betinga åtskilliga undantag i tillämpningen. Intetdera kan jag medgifva. Svårigheterna vid utförandet äro inga andra än att, der så icke redan skett, utredas skall, hvilken äborätten lagligen tillkommer. Kronobetjeningen åligger, enligt instruktion, att tillse att ingen obehörig innehafver någon Kronan tillhörig jord. Vore denna skyldighet vederbörligen fullgjord, återstode för förändringens genomförande icke annan åtgärd, än att utfärda beviset om hemmanets eller lägenhetens skattenatur. Är åter å någon kronoegendom äbo icke antagen, så bör sådant, äfven om skatterätts meddelande icke vore i fråga, ändock ske. Intet nytt besvär åstadkommes således genom den föreslagna åtgärden, men en betydande vinst är, att, om på utredningen häraf skatterätt nu följer, behöfves aldrig mera en så beskaffad utredning. Dervid torde, utan allt tvifvel, ådagaläggas, att flera lägenheter, för hvilka skatten ännu af en eller annan utbetalas, icke kunna igenfinnas såsom särskildt för sig bestående, samt att, om de ingå under något hemmans-skatt-

läggning, följdén deraf blifver, att de ur jorden uteslutas, och det är af vigt, att utredning i detta hänseende snarligen vinnes, så att de jordeböcker, som nu äro under utarbetning, blifva icke allenast fullständiga, utan ock befrias från anteckningar, som icke vidare böra deruti införas. Beträffande de förespeglade undantagen ifrån regeln, så blifva de *inga*, när man observerar, att regeln icke är, att alla kronohemman böra öfverföras till skatte, utan att sådant endast skulle ske med de hemman och lägenheter, som af Konungens Befallningshafvande åt åboer upplåtas och hvilka äro af beskaffenhet att skatteköp deraf redan är tillåtet. Krono-kolumnen kan aldrig ur jordeboken uteslutas, så länge kungsgårdar och boställen finnas, och så länge icke en vidtomfattande förändring sker med de åt verk och fromma stiftelser upplåtna egendomar. Hvad nu de af den förra talaren särskildt uppgifna fastigheter angår, så torde det vara mig tillåtet fästa uppmärksamheten derpå, att skatteköp af de utaf särskilda verk och inrättningar samt fromma stiftelser disponerade hemman och lägenheter icke är medgifvet, att de nämnda nybyggena i de norra provinserna icke kunna anses vara till såsom egna sjelfständiga lägenheter, förr än de blifvit bebyggda och odlade, vid fullgörandet hvaraf de utan skatteköpeskillings erläggande, såsom skatte förklaras, samt att lägenheterna å Elfsborgs f. d. kungsladugård numera, sedan ladugården blifvit af staden Göteborg inköpt, icke utgöra andelar af någon landsfastighet, utan äro integrerande delar af staden och närmast hänförliga till ofria tomter i stad.

Hvad i den Kongl. Propositionen blifvit föreslaget är icke någon ny tanke. Redan för några och tjugn år sedan blef den af den så kallade skatteförenklings-komitén framställd. Tiden fanns likväl icke då mogen för dess genomförande, lika litet, som för det af samma komité äfven afgifna förslag om grundräntornas omsättande i penningar att med lika belopp hvarje år gäldas. Men vi hafva sett att denna räntornas omsättning i penningar af sista Riksdagen, snart sagdt utan någon gensägelse, medgafs, och jag hyser den fasta tillförsigt, att denna Riksdag icke skall vägra sitt bifall till det nu ifrågasvarande förslaget, och detta så mycket mindre, som derigenom och enligt min öfvertygelse, på ett vida ändamålsenligare sätt än det, som den föregående talaren velat anvisa, skulle tagas ett ingalunda alltför brådskande steg till närmande af det mål, reda och förenkling i administrationen, som Riksdagen synes hafva för sig utstakat.

Herr Hasselrot: Då jag eger någon erfarenhet i den fråga, som nu är föremål för diskussion, har jag ansett mig skyldig att derom yttra mig.

Den siste värde talaren uppgaf bland motiverna till den Kongl. Propositionen den större rättssäkerhet och den trygghet i eganderätten, som derigenom skulle uppstå; och detta är utan tvifvel rätt. Han omnämnde äfven, att i åtskilliga landsorter fastebref blifvit å kronohemman utfärdade, hvilket också är sannt. Detta har tillgått på så sätt, att domare i förra tider, vid lagfartsansökningar och pröfning af eganderätten, ansett densamma styrkt genom endast boupp-teckning och arfskifte. Då nu ej sällan händt att ett kronohemman,

som en afviden i lifstiden innehafv, blifvit i bouppsteckningen efter honom upptaget såsom kronoskatte och domaren, om detta hemman sedan försålt och dermed lagfurits, ansett eganderätten styrkt derigenom att egendomen enligt den företedda bouppsteckningen arffallit och och att den enligt arfskiftet blifvit behörigen delad, så har derigenom inträffat att fastebref kommit att utfärdas å ganska många kronohemman, hvilka sedan gått i köp och intecknats såsom andra kronoskattehemman och jag har sjelf meddelat både lagfart och inteckning i kronohemman, hvilka sedan befunnits vara af krono natur, ehuru vid lagfarts- eller inteckningsansökningen å dem företetts fastebref. Konungens Befallningshafvande i Elfsborgs län utfärdade för några år sedan en kungörelse med uppgift å alla kronohemman och lägenheter inom länet samt uppmanade deri innehafvarne att lösa dem till skatte. Det befanns då, att bortåt 100 sådana hemman och lägenheter funnos inom länet och jag erfor att omkring 20 af dem på förenämnda sätt blifvit lagfarna. Ja, jag har, såsom jag nämnt, sjelf varit utsatt för att meddela lagfart å och inteckning i sådana hemman, på grund af företedt fastebref, och jag har sjelf afdömt tvister, som uppstått derigenom att kronohemman blifvit försålda såsom kronoskattejord, dervid säljaren dragit ut på rättgängen och under tiden skatteköpt jorden så att han kunnat lemna den såsom kronoskatte. Det är derföre klart, att om, på sätt i den Kongl. Propositionen blifvit föreslaget, kronohemmanen omföras till skatte, så skall deraf en stor trygghet i eganderätten uppstå, som nu ej finnes. Förlusten för Kronan häraf skulle i sanning vara ingen. Jag vill såsom exempel i afseende härå nämna, att jag i ett och samma hemman köpt $\frac{1}{2}$ dels mantal krono och $\frac{1}{2}$ dels mantal kronoskatte, dervid jag fick gifva mera för krono- än för kronoskattehemmansdelen. Vid lagfart af kronoskattehemmanet fick jag deremot betala mera i charta sigillata, än jag betalade i skattelösen för kronohemmanet till Kronan; således skulle, om än skatterätten medgäfvos utan dylik lösen, någon egentlig förlust för Kronan derigenom icke uppkomma. Besittningsrätten till kronohemman anses dessutom af folket så säker och tryggad, att deras innehafvare anse sig såsom egare af desamma och i sjelfva verket sitter och en kronoäbo säkrare på sitt hemman än egaren af ett skattehemman å sitt, enär det förra hemmanet hvarken kan intecknas eller säljas för innehafvarens skulder, hvilket äfven innebär ett undantagsförhållande. Dertill kommer den orättvisan, att, då ett kronohemman arffaller, äldste sonen ensam öfvertager besittningsrätten till hela hemmanet, enär, såsom vi veta, kronohemman utgöra verkliga fideikommissor i innehafvarnes händer.

Att emellertid på det sätt, som den förste talaren föreslagit, bestämman en preskriptionstid för skatteköp, efter hvilkens förlopp dessa hemman skulle säljas på auktion, skulle leda till en stor orättvisa och ett upphäfvande af nu gällande lag, enligt hvilken kronohemman blifvit upplätta under ständig besittningsrätt, enär, enligt nämnda talares förslag, skulle följa, att nuvarande innehafvare blifva vräkta från sina hemman, om de försomma att förskaffa sig skatteannarätt. Det lär ej finnas någon annan väg för genomförande af ifrågavarande förändring, än den som nu blifvit i den Kongl. Propositionen

anvisad, och någon förlust för Kronan skulle, såsom jag nämnt, deraf icke uppstå, men rättssäkerheten vinna derpå.

Jag får vördsammast anhålla, att detta mitt anförande måtte få åtfölja den Kongl. Propositionen vid densammes remiss till Stats-Utskottet.

Grefve Mörner: Då jag ej bestridt sjelfva saken, utan endast uttalat en annan åsigt, i afseende på sättet att verkställa nu ifrågasatt förändring, så har det för mig syntts öfverflödigt att ingå i diskussion om de olägenheter och svårigheter, som äro förenade med bibehållande af kronohemmanens nuvarande ställning. Jag har endast åsyftat att vinna både ett skyndsammare och säkrare slut på detta oeffterrättighetstillstånd, än som skulle ernås genom förslaget; och det är min öfvertygelse, att, om förändringen skall försiggå i den ordning, som blifvit i den Kongl. Propositionen föreskrifven, så hinner den närvarande generationen och ännu en eller annan till att gå bort, innan ett fullständigt slut på denna angelägenhet kan vinnas, och om vi skola vänta på de nya jordeböckerna till dess reda blir med alla kronohemman och lägenheter, då få vi vänta länge.

Jag, för min del, har ansett såsom en olycka alla dessa tid efter annan under arbetets fortgång med de nya jordeböckerna ifrågasatta ytterligare förbättringar med jordeböckerna, hvarigenom sjelfva arbetets början alltid något undanskjutits. Det skulle här kanske slutligen kunna gå på samma sätt som med hammarsmedsordningen, hvilken Bergskollegium skulle omarbete; men med hvars utarbetande Kollegiet först af hvarjehanda skäl utverkade uppskof, till dess slutligen det kom derhän att hela författningen blef öfverflödig. En olägenhet af det närvarande förhållandet, hvaruppå man lagt särdeles vikt, har varit, att misstag om jordnaturen blifvit af domstolar begångna, och hvilka skulle genom förslaget undanrödjas; men om man tror sig genom nya författningar kunna förekomma alla misstag af domstolar, då har man en alltför öfverdrifven förhoppning, om hvad lagar och författningar kunna åstadkomma.

Jag, för min del, tror, att genom mitt förslag skola dessa olägenheter och bedrägerier, om jag så må säga, säkrare förekommas än uti den ordning, som blifvit i den Kongl. Propositionen föreslagen.

Utaf min granne här på bänken omtalades förhållandet med kronobergsmanshemmanen. Ja dessa utgöra ett särskildt slag, i det de få säljas och vid häradsrätt genom uppbud lagfaras, ehuru fasta ej får meddelas, utan besittningsbref sedermera af Konungens Befallningshafvande utfärdas. Således sker redan nu handläggningen af frågor angående åborätten till dessa hemman vid allmänna domstolarne, och om här några misstag blifvit begångna, så hafva de skett i trots af den nuvarande behandlingen vid domstol.

Då en annan talare åberopade orättvisan deruti, att äldste sonen alltid skulle hafva ovilkorlig rätt till kronohemman; anmälde jag mig för att fästa uppmärksamheten på det oriktiga i denna uppgift, men min granne har sedermera upplyst derom, att ibland de hemman, som den nådiga Propositionen afser, finnas åtskilliga, till hvilka *alla* barnen hafva lika rätt, äfvensom att till vissa af ifrågasatt hem-

man successionen eger rum endast i rätt nedstigande led, under det att åter, beträffande andra, den är utsträckt till fjermare arfvingar. Någon vidare utredning i detta hänseende är således icke vidare från min sida erforderlig.

Jag kan, för min del, ej tro annat, än att genom den åtgärd, som jag har vågat föreslå, målet skyndsammare och bättre skulle uppnås, än genom den i den Kongl. Propositionen ifrågasatta. Den som är egare af ett kronohemman äfventyrar, genom det af mig föreslagna sättet, icke något annat, än att betala den skuld, som Staten har af honom att fordra i den obetydliga skatteköpeskillingen och hyarutöfver Staten icke skulle förtjena ett enda öre. Han kan ju bjuda hvilken köpeskillning som helst för hemmanet, enär han skulle få behålla allt, utom den lilla skatteköpeskillingen, som Kronan får, och således öfverbjuda alla andra. I denna rättighet, som jag anser böra honom tillerkännas, ligger säkerhet för att han ej skall blifva fränkänd sitt hemman.

Om detta ej kan motsägas, så tror jag, att den siste talarens yttrande om det våld och den orättvisa, som skulle ligga uti den af mig föreslagna åtgärden, gerna kan lemnas å sido. Det har funnits en tid, då Staten fann sig berättigad att af personer, som för riket gjorda stora tjänster fått lägenheter åt sig upplåtna, återtaga hvad dessa sålunda bekommit, och detta med sådan stränghet att Staten tog igen ej endast sjelfva jorden, utan äfven afkastningen med ränta på ränta under hela den tid, som innehafvaren deraf sutit i besittning. Nu deremot är förhållandet omvänt, i det man vill skänka bort ifrågavarande lägenheter åt personer, som icke, efter hvad man har sig bekant, utvecklat några mera framstående medborgerliga förtjänster!

Jag kan icke tro, att det förslag, som jag tagit mig friheten framställa, är på något sätt strängt eller obilligt.

Herr Statsrådet, Friherre af Ugglas: Det är endast i afseende på det af Herr Grefve Mörner föreslagna sätt att genomföra den nu ifrågavarande förenklingen, som jag anhåller att få yttra några ord. — Herr Grefven har nemligen föreslagit, att en preskriptionstid och denna icke för kort, borde bestämmas, inom hvilken kronoåboarne skulle vara berättigade att lösa sina hemman till skatte. Sedan denna tid tilländagått, ville Grefven, att det allmänna skulle ingripa och de ej skatteköpta hemmanen för Kronans räkning försäljas på offentlig auktion. Af Herr Grefvens första anförande kunde jag ej fatta annat än att hans mening verkligen var, att dessa hemman skulle försäljas till den mestbjudande; och jag må bekänna, att hans förslag under en sådan uppfattning innebar en så våldsam åtgärd, att det förvånade mig, huru den ärade talaren kunde framkomma dermed. Resultatet deraf skulle nemligen kunna blifva, att, om en kronolägenhet vore omsluten af en mäktigare grannes besittningar, så hade denne granne lätt kunnat bjuda så mycket, att åboen ej kunnat erhålla lägenheten.

Herr Grefven har emellertid genom sitt sista anförande lemnat en upplysning, som modifierar hans förra yttrande. Han har nem-

ligen sagt, att åboen utan fara kan bjuda om än aldrig så mycket, enär han i alla fall ej skulle behöfva betala mera än skatteköpeskillingen. Men då trågas, hvartill tjenar en sådan auktion, der en af spekulanterna kan bjuda huru mycket som helst, utan att ändå behöfva betala mera, än en förut bestämd summa. Jo, säger den ärade talaren, det tjenar till att få ärendet skyndsamt afgjort. I detta afseende vågar jag vara af annan åsigt, ty om, såsom Kammar-kollegium föreslagit, en uppmaning skulle afgå till Konungens Befallningshafvande i länen att söka utreda förhållandet med nuvarande innehafvares besittningsrätt till kronohemman och lägenheter och att se till att alla dylika blefve med åboer försedda, så tror jag, att det ej komme att erfordras särdeles lång tid, innan man finge utrönt, hvilka som med verklig besittningsrätt vore innehafvare af dessa hemman och således berättigade att tillträda dem såsom skatte. Min öfvertygelse är, att målet vinnes på ett vida enklare sätt genom det förslag Kongl. Maj:ts Proposition innehåller än genom det Grefve Mörner här framställt.

Slutligen kan jag ej underlåta att yttra ett par ord i anledning af Herr Grefvens antydan i afseende på jordeböckerna. Det är mig en fögnad att kunna för Kammararen meddela, att arbetet med dessa, till följd af vidtagna förenklingar, kommit så långt, att vi ej behöfva hysa någon farhåga, att icke dessa arbeten en gång skola blifva slut, och jag hoppas, att det redan nästa år skall visa sig, att åtskilliga af dessa jordeböcker äro tillgängliga.

Herr Nordström: Det är ej för att nu på förhand ingå i pröfning af sjelfva principen för den föreslagna åtgärden, som jag begärt ordet, utan endast för att fästa uppmärksamheten på en dermed i närmaste sammanhang stående omständighet, nemligen den inverkan, som en sålunda kostnadsfritt medgifven skatterätt komme att utöfva på förbrukningen af den å kronohemmanen befintliga skog.

Då vid 1823 års riksdag det beslöts, att kronoallmänningarne skulle efter vissa grunder på kommuner och hemman utskiftas och förvandlas till dessas enskilda tillhörighet, trodde man sig hafva vidtagit en för allmänt och enskildt väl samt god skogsvård särdeles klok och välberäknad åtgärd. Erfarenheten har emellertid icke bekräftat en sådan förutsättning. Nu är den dispositionsrätt, innehafvare af kronohemman äga öfver den på dessa hemmans mark växande skog vida mer inskränkt, än sanma rätt öfver skogen på skattehemman, och det kapital, kronohemmansskogarne representera, följaktligen icke obetydligt. Blefve nu alla de kronohemman, som för det närvarande få till skatte lösas, förklarade vara skatte utan någon lösen, och skattemannarätten utsträckt, utan något slags förbehåll, äfven till dispositionen af hemmanens skog, så komme detta att innefatta en gäfvä åt de nuvarande innehafvarne af ej allenast kronovärdiet af de några års grundräntor, hvartill skattelösen nu uppgår, utan ock af skogen å dessa hemman, och af vikt synes det derföre vara, att äfven denna omständighet må komma hos Stats-Utskottet under öfvervägande och utlåtande på samma gång det bereder sitt betänkande öfver det föreslagna kostnadsfria upplåtandet af eganderätten

till dessa hemman. Att vid rättigheten till förbrukning af skogen fästa vissa för värden om dess återväxt lämpliga vilkor, synes under alla omständigheter här vara på sitt ställe; anhållande jag, att denna min erinran måtte få åtfölja remissen af den Kongl. Propositionen till Stats-Utskottet.

Herr Wærn: På sätt under diskussionen uppgifvits hafva från det föreslagna medgifvandet att, utan erläggande af skatteköpeskilling, under skattemannarätt upplåtas, blifvit undantagna hemman och lägenheter, som af särskilda verk och inrättningar samt fromma stiftelser disponeras, nybyggen i de norra provinserna samt de i Kongl. Brevet den 1 Februari 1867 nämnda lägenheter å Elfsborgs till staden Göteborg numera upplåtna kungsladugård. En talare har upplyst, att orsaken till dessa undantag vore: att de hemman, som tillhöra den första kategorien, vore sådana att de ej nu finge lösas till skatte, och beträffande krononybyggena att dessa i alla fall blifva skatte, när åboen fullbordat sina odlingsskyldigheter. Hvad deremot angår lägenheterna å Elfsborgs kungsladugård, så innehåller Kammarkollegii utlåtande icke någon annan orsak, hvarför de blifvit undantagna, än att Kollegium icke funnit tillräckliga skäl tala för eftergift af den Kronan förbehållna rätt att för dessa lägenheter uppbära skattelösen, och muntligen har här blifvit anfördt, att mål, som röra dessa lägenheter, ej längre i Kollegium förekomma. Men då mig synes, att hemman af samma natur böra lika behandlas, ehvad de förekomma i Kammarkollegium eller ej, så torde det väl vara skäl att, om skattelösen borttages för alla andra kronohemman, den äfven borttages för dessa, så att de ej må stå enstaka och bilda något undantag. Jag vill ej uttala något bestämdt omdöme om hvad det Kongl. förslaget innehåller, vare sig i afseende på kronohemman i allmänhet eller dessa hemman i synnerhet; jag kan ej i det fallet hafva någon opinion, enär jag ej studerat handlingarne. Men jag anser mig böra yrka, att, om skyldigheten att erlægga skatteköpeskilling eftergifves för alla andra kronolägenheter, det ock må prövas, huruvida ej denna skyldighet må böra eftergifvas äfven för dessa lägenheter, på det att en sådan befrielse ej må af blott formela skäl afslås, derför att ingen yrkat derpå.

Öfverläggningen förklarades slutad och den Kongl. Propositionen jemte yttrandena hänvisades till Stats-Utskottet.

Föredrogs och hänvisades till Stats-Utskottet Kongl. Maj:ts den 19 dennes bordlagda nådiga Skrifvelse angående verkställd undersökning om orsakerna till de från en del skjutslag utgående höga bidrag till entreprenadskjuts m. m.

Sedan undertecknad tillkännagifvit, att, enligt ett af Andra Kammarrens sekreterare meddeladt intyg, nämnda Kammare nyss antagit

Första Kammarens inbjudning om tillsättande af ett särskildt Utskott för behandling af Herr Palanders motion om reorganisation af rikets sjöförsvär; anmälde sig och yttrade

Herr vice Talmannen: Sedan det sålunda är Riksdagens beslut att ett särskildt Utskott skall tillsättas för behandling af Herr Palanders motion och det jemväl är af båda Kamrarne beslutadt, att sju ordinarie ledamöter i detta Utskott skola af hvardera Kammaren utses, så får jag vördsamt hemställa, att Kammaren måtte besluta att äfven ett antal af tre suppleanter skall för detta Utskott af Kamraren väljas.

Denna hemställan blef, uppå gjord proposition, af Kammaren bifallen; hvarefter Herr Grefven och Talmannen föreslog, att Kamraren, i enlighet med hvad emellan Talmännen öfverenskommit, skulle besluta att nästa Lördag den 26 dennes företaga val af ledamöter och suppleanter i det särskilda Utskottet.

Ropades ja.

Anmälde och bordlades Stats-Utskottets Utlåtanden:

N:o 15, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående försäljning till Carlskrona stad af en Kronan tillhörig tomt derstädes jemte andel uti en byggnad;

N:o 16, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående jordafsöndring från f. d. mönsterskrifvare-bostället Naum och f. d. hofsmedsbostället Kjedum, för anläggning af skolhus i Naums och Kjedums församlingar uti Skaraborgs län;

N:o 17, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående jordafsöndring från f. d. trumpetarebostället Kyrkö vid Westgöta regemente för anläggning af skolhus i Molla församling; och

N:o 18, angående bestämmandet af aflöningen för de vid innevarande riksdag hos Kamrarne och Utskotten samt i Riksdagens Kansli anställde tjänstemän och vaktbetjente.

Justerades tre protokollsutdrag för dagens sammanträde.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
O. Brakel.
